

Utviklingen på arbeidsmarkedet

SAMMENDRAG

Det har vært relativt moderat vekst i den registrerte ledigheten siden i fjor vår, etter en kraftig vekst på slutten av 2008 og i begynnelsen av 2009. Nedgangen i sysselsettingen har også stoppet opp i løpet av de siste månedene. Samtidig har det vært en nedgang i yrkesdeltakelsen. Det betyr at en del av de som har mistet jobben har gått ut av arbeidsstyrken i stedet for å bli arbeidsledige. I februar var det registrert 83 400 helt ledige hos NAV. Dette er en økning på 16 000 personer, eller 24 prosent fra samme måned i fjor. Den registrerte ledigheten utgjør nå 3,2 prosent av arbeidsstyrken.

Et økt tiltaksnivå kan forklare noe av den avtakende veksten i ledigheten, men den viktigste årsaken er at nedgangen i etterspørselen etter arbeidskraft avtok gjennom fjoråret. Antallet ledige stillinger viser fortsatt en svak nedgang, men denne nedgangen er nå langt mindre enn tilfellet var i 2008, og innen bygge- og anleggsyrker og industriarbeid har tilgangen stabilisert seg.

Den økonomiske aktiviteten nådde en bunn rundt sommeren i fjor. Etter den tid har utviklingen vært noe forskjellig i ulike deler av verden. I Kina har veksten tiltatt i styrke den siste tiden, mens veksten i eurolandene har vært svak. Veksten i USA har vært sterkere enn i euroområdet det siste halvåret. Det ser altså ut til at USA er blant de første industrilandene hvor den økonomiske veksten tiltar i styrke, slik vi også har sett under tidligere konjunkturoppganger.

Ettersom Norge har en liten og åpen økonomi, vil utviklingen her i landet avhenge av utviklingen internasjonalt. Det internasjonale pengefondet (IMF) venter at den globale veksten vil ta seg ta seg opp og bli på 3,9 og 4,3 prosent i 2010 og 2011. Dette er under nivåene for årene før finanskrisen, men over gjennomsnittet for perioden 1991 til 2000. Dette vil kunne føre til at aktiviteten for de eksportorienterte bedriftene øker noe i årene som kommer. Et usikkerhetsmoment i denne sammenheng er utviklingen i statsfinansene i en del land, og betydningen av en forestående reversering av tiltak som ble gjennomført i kjølvannet av finanskrisen.

Utviklingen i oljeinvesteringene har også betydelig effekt på norsk industri. NAV venter at oljeinvesteringene vil falle svakt i de to kommende årene, men fortsatt holde seg på et høyt nivå. Innenfor leverandørindustrien vil dermed sysselsettingsbehovet kunne bli noe lavere i prognoseperioden.

NAV venter at ledigheten vil fortsette å øke gjennom 2010, men at veksten etter hvert vil flate ut. Utover i prognoseperioden 2010–2011, er det ventet at veksten i norsk økonomi vil tilta noe. Som en følge av dette vil etterspørselen etter arbeidskraft ta seg svakt opp gjennom 2011. Dette vil føre til at sysselsettingen vil øke med 15 000 i 2011. Den demografiske utviklingen vil også bidra til at vi får en økning i arbeidstilbudet. Siden arbeidstilbudet øker vil ikke sysselsettingsveksten gi noen reduksjon i ledigheten, som ventes å bli på 80 000 personer både i 2010 og 2011.

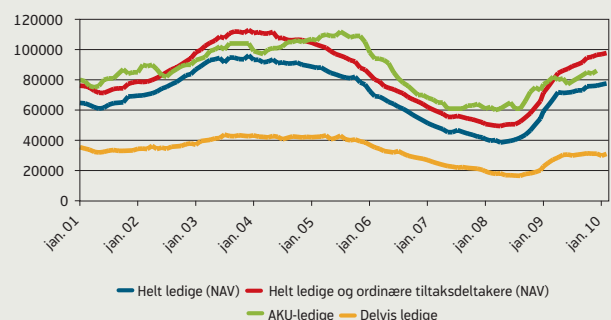
LAVERE VEKST I LEDIGHETEN

Ledighetsveksten avtok i fjor vår, etter en kraftig økning i antallet ledige i kjølvannet av den internasjonale finanskrisen. Etter å ha økt med omtrent 25 000 personer i de seks månedene fra oktober 2008 til april 2009, har ledighetsveksten vært på omtrent 5 000 i løpet av det siste halvåret, justert for vanlige sesongvariasjoner. Et økt antall deltakere på arbeidsmarkedstiltak har bidratt til å dempe ledighetsveksten noe.

Ved utgangen av februar var det registrert 83 400 helt ledige hos NAV. Dette utgjør 3,2 prosent av arbeidsstyrken, og tilsvarer en vekst på 24 prosent fra samme måned i fjor.

Figur 1:

Utviklingen i antall registrerte helt ledige, summen av registrerte ledige og ordinære tiltaksdeltakere, registrerte delvis ledige og arbeidsledige ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse. Sesongjusterte tall. Januar 2001–februar 2009.

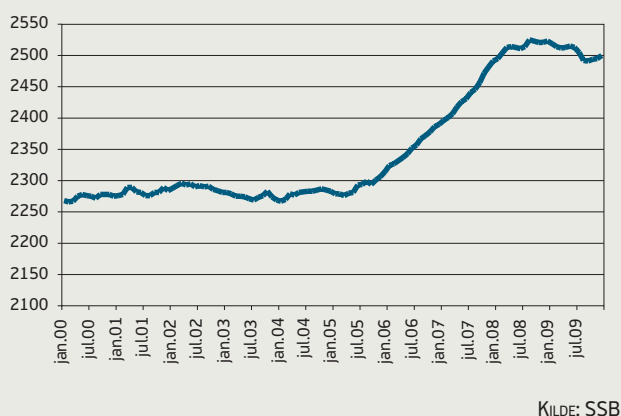
KILDE: NAV OG SSB

SYSSELSETTINGSNEDGANGEN HAR BREMSET OPP

Nedgangen i sysselsettingen bremsset opp i løpet av siste halvår av 2009, se figur 2. Sysselsettingen falt med 28 000 personer i perioden fra fjerde kvartal 2008 til samme kvartal i fjor. I løpet av de siste månedene av 2009 har imidlertid nedgangen flatet ut.

Det er spesielt i industrien og varehandelen at sysselsettingsnedgangen har vært sterk, mens det har vært en økning innenfor helse- og sosialnæringen. Innen industrien var det en nedgang i sysselsettingen på 22 000 fra 4. kvartal 2008 til samme kvartal i fjor. Helse- og sosialnæringen har i løpet av den samme perioden hatt en vekst i sysselsettingen på 15 000 personer.

Figur 2:
Sysselsetting i følge AKU. Sesongjusterte tall.
1 000 personer. Januar 2000–desember 2010.

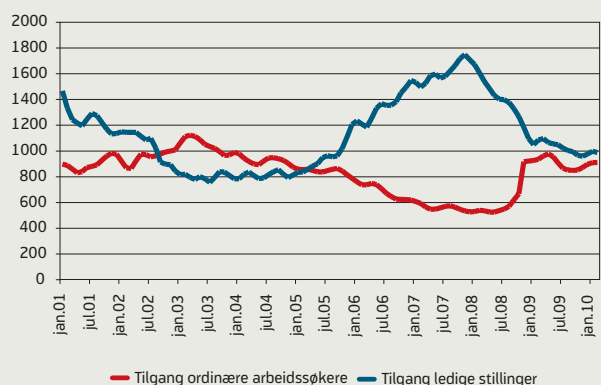
Det er spesielt for de yngre aldersgruppene at sysselsettingen faller. Det var i 4. kvartal i fjor 20 000 færre sysselsatte under 30 år sammenlignet med samme periode året før. En viktig grunn til dette er trolig at færre nå har mulighet til å kombinere jobb og studier. I tillegg er dette en aldersgruppe hvor mange vil velge mellom å jobbe og ta utdanning, og når arbeidsledigheten øker og det er færre jobber vil flere velge utdanning. Det har også vært en relativt kraftig økning i antallet studenter etter at arbeidsledigheten begynte å øke.

Det har vært en nedgang i yrkesdeltakelsen for både menn og kvinner det siste året. Yrkesfrekvensen var 2,5 prosentpoeng lavere i fjerde kvartal i fjor sammenlignet med ett år tidligere. Størst nedgang har det vært for de mellom 16–24 år, med 8,7 prosentpoeng. I gruppen mellom 55–74 år har yrkesdeltakelsen vært omtrent uendret i samme periode. Kvinnene i denne aldersgruppen har i løpet av det siste året økt sin yrkesdeltakelse, mens det motsatte har vært tilfelle for menn.

TILGANGEN PÅ NYE STILLINGER STABILISERER SEG

Etter å ha falt kraftig gjennom 2008, bremsset nedgangen i tilgangen på ledige stillinger opp i løpet av fjoråret. I de siste par månedene har antallet nye stillingsutlysninger stabilisert seg, og tilgangen av ledige stillinger var i februar åtte prosent lavere enn samme måned i fjor. Barne- og ungdomsarbeid, undervisning og ingeniør- og ikt-fag er de tre yrkesgruppene som har hatt den sterkeste reduksjonen om man sammenligner med ett år tidligere. I bygge- og anleggsnæringen ser etterspørselen etter arbeidskraft ut til å ha stabilisert seg. Her lyses det nå ut om lag like mange stillinger som for ett år siden. Det samme gjelder innenfor industriarbeid.

Figur 3:
Tilgang ledige stillinger per virkedag (stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på NAV.no eller meldt til NAV). Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag. Sesongjusterte tall. Trend. Januar 2001– februar 2009.

STABIL TILGANG AV ARBEIDSSØKERE

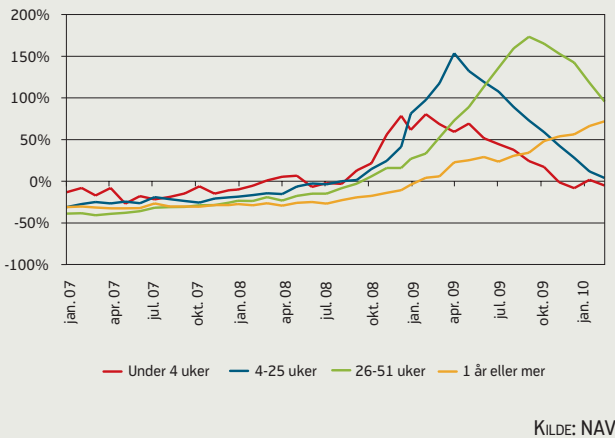
I det siste halvåret har tilgangen av nye arbeidssøkere ligget på et relativt stabilt nivå. I forhold til ett år tidligere økte antallet ledige med kort arbeidssøkervarighet i februar sterkest blant personer med bakgrunn fra undervisning og barne- og ungdomsarbeid. Industriarbeid og kontorarbeid er de to yrkesgruppene med sterkest reduksjon i tilgangen av nye ledige.

Den sterke økningen i tilgangen av nye arbeidssøkere på slutten av 2008 og i begynnelsen av 2009 har etter hvert ført til at veksten i antallet ledige med lengre arbeidssøkervarighet har tiltatt. De med en arbeidssøkerperiode

på mellom ett og ett og et halvt år er den gruppen som har hatt den sterkeste økningen i ledigheten de siste året.

Veksten i antallet ledige med de korteste arbeidssøkerperiodene har den siste tiden avtatt sterkt. Dette viser at en stor del av veksten i den samlede ledigheten den siste tiden, skyldes at mange av de som har blitt arbeidsledige har vanskeligheter med å få en ny jobb.

Figur 4:
Prosentvis endring i antall registrerte ledige i forhold til ett år tidligere fordelt etter arbeidssøkervarighet. Januar 2007–februar 2010.

STERKERE KONKURRANSE OM DE LEDIGE JOBBENE

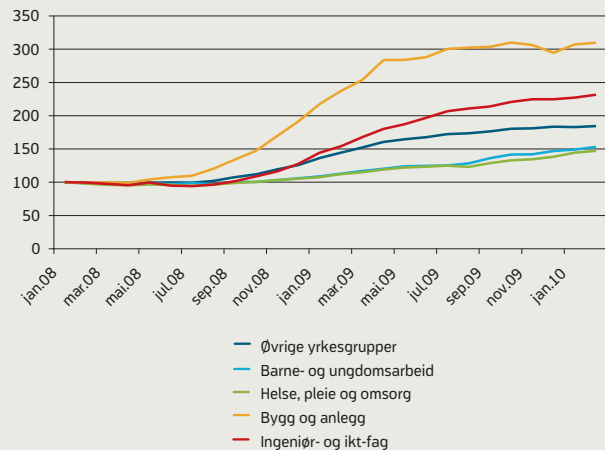
Bygge- og anleggsnæringen var den næringen som tidligst merket konjunkturomslaget i norsk økonomi. Her startet nedgangen i aktivitetsnivået allerede i 2007. Det siste året har boligprisene steget kraftig, og produksjonsnedgangen i bygge- og anleggsnæringen flatet også ut på slutten av 2009. Dette har bidratt til at den sterke ledighetsveksten innenfor bygg og anlegg har avtatt, se figur 5. Veksten har imidlertid tiltatt noe igjen i vinter. Dette kommer i stor grad av at både januar og februar har vært værharde måneder i år, noe som har resultert i en klar økning i permitteringen innen bygge- og anleggsnæringen. Det er grunn til å tro at mange av de som har blitt permittert i denne perioden vil komme tilbake i jobb når været blir bedre.

Ingeniør- og ikt-fag er blant de yrkesgruppene som har hatt sterkest ledighetsvekst den siste tiden. Arbeidsledigheten er imidlertid fortsatt svært lav for denne gruppen. I februar var ledighetsnivået på 1,4 prosent for personer med ingeniør- og ikt-bakgrunn. En del yrkesgrupper som i hovedsak tilhører offentlig sektor, har også hatt en sterkere

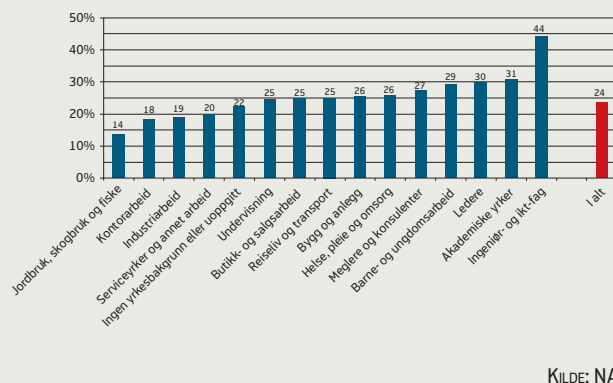
ledighetsvekst i forhold til de øvrige yrkesgruppene det siste halvåret. Men også for de fleste av disse yrkesgruppene øker ledigheten fra et lavt nivå.

Veksten i ledigheten innen yrkesgrupper som i hovedsak tilhører næringer som er mer skjermet for konkurranse, indikerer at det er en viss mobilitet i arbeidskraften på tvers av yrkesgruppene. Blant annet vil det for mange med ingeniør- og ikt-bakgrunn være aktuelt å arbeide innenfor offentlig sektor, for eksempel undervisning.

Figur 5:
Utviklingen i summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere justert for sesongvariasjoner i utvalgte yrkesgrupper. Indeksert (januar 2008 = 100). Januar 2008–februar 2010.

Figur 6:
Prosentvis endring i antall helt arbeidsledige etter yrkesbakgrunn. Februar 2008–februar 2009.

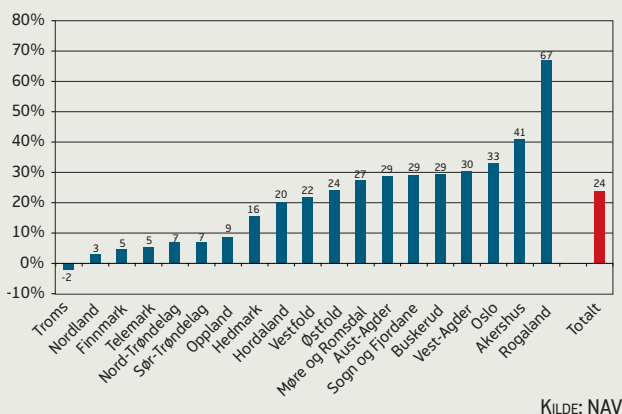

LAVEST LEDIGHETSVEKST I NORD-NORGE

I løpet av det siste året har ledigheten økt sterkest i Rogaland, med 67 prosent, se figur 7. Også Akershus og Oslo har hatt en relativt sterk ledighetsvekst, med henholdsvis 41 og 33 prosent. Nedgangskonjunktoren har rammet industrien hardt, og dette er en viktig grunn til at det har vært stor forskjell i ledighetsveksten mellom fylkene.

De nordnorske fylkene og Telemark har hatt minst vekst i ledigheten det siste året. Ledighetsnivået er nå høyest i Oslo (4,0 %), etterfulgt av Aust-Agder, Finnmark og Østfold med 3,9 prosent. Lavest ledighet er det i Sogn og Fjordane (2,5 %).

Figur 7:
Prosentvis endring i antall arbeidsledige etter fylke. Februar 2009–februar 2010.

FLERE LEDIGE ARBEIDSINNVANDRERE

Utvidelsen av EU i 2004 sammenfalt med en sterk oppgang i norsk økonomi, noe som førte til en høy tilstrømming av arbeidsinnvandrere. Majoriteten av arbeidsinnvandrerne har funnet arbeid i næringer som bygg og anlegg og industrien. Arbeidsinnvandringen fra Norden, og da i all hovedsak Sverige har også vært betydelig i den siste oppgangskonjunktoren. Det har vært størst økning i arbeidsledigheten for personer med statsborgerskap fra Norden, nye EU-land (EU10)¹, samt Tyskland, sammenliknet med samme tidspunkt i fjor.

Ved utgangen av februar var det registrert 6 600 helt arbeidsledige fra EU10. Det er en økning på 2 500 personer sammenliknet med februar 2009. Den største gruppen

arbeidsledige fra de nye EU-landene er polakker, fulgt av litauere og latviere. I alt var 4 900 personer med polsk statsborgerskap registrert som helt ledige ved utgangen av februar. Videre var det registrert 2 400 helt ledige med statsborgerskap fra Norden, og 1 500 av disse var svensker. På samme tid i fjor var det 1 700 helt ledige fra Norden, og 1 000 av disse var svensker.

De fleste arbeidsinnvandrere fra EU10 arbeider innen bygge- og anleggsnæringen og industrien. Majoriteten (63 %) av de helt ledige har også bakgrunn fra disse næringene. Nedgangskonjunktoren det siste året har først og fremst rammet bygg og anlegg og industri, noe som forklarer den store økningen i antall ledige fra de nye EU-landene. De helt ledige fra Norden er mer jevnt fordelt på alle næringer, og likner slik sett mer på næringsfordelingen for nordmenn. 21 prosent av de helt ledige har tidligere jobbet i bygge- og anleggsyrker, mens 13 prosent kommer fra industrien. Helt ledige fra kontorarbeid og reiseliv og transport utgjør begge 9 prosent.

En høy andel av arbeidsinnvandrerne som registrerer seg hos NAV mottar dagpenger. 68 prosent av de helt ledige med statsborgerskap fra EU10 mottok dagpenger i februar 2010. I februar i 2009 var denne andelen på 50 prosent. 61 prosent av svenskene mottok dagpenger ved utgangen av februar i år, mot 49 prosent i fjor. Til sammenligning mottok 56 prosent av alle ledige dagpenger i februar 2010.

FORSTERKET ØKNING I SYKEFRAVÆRET

Etter finanskrisen har det vært en markert økning i sykefraværet blant menn, og en mer moderat økning blant kvinner. Økningen for menn skyldes hovedsakelig en økning i antall langvarige sykefravær. Økningen for både kvinner og menn ble forsterket i tredje kvartal i fjor, noe som i stor grad kan forklares med influensapandemien. I tredje kvartal var det totale sykefraværet på 7,7 prosent, en relativ økning på 11 prosent sammenliknet med tredje kvartal 2008. Legemeldt sykefravær økte også med 11 prosent, mens egenmeldt fravær økte med ti prosent. Økningen i legemeldt fravær var størst i privat sektor (inkl. offentlig næringsvirksomhet) med 13 prosent. Fordelt på næringer var den størst i bygge- og anleggsvirksomhet med 21 prosent. Blant menn var økningen på 13 prosent, mot ni prosent for kvinner. Fraværet økte stort sett i alle aldersgrupper.

Ved utgangen av januar var det registrert 98 100 personer med nedsatt arbeidsevne² hos NAV. Dette er en økning på 15 700, eller 19 prosent, sammenliknet med samme tids-

¹ Med EU10 menes de 10 nyeste østeuropeiske medlemslandene i EU. Det vil si Polen, Litauen, Slovakia, Latvia, Romania, Estland, Bulgaria, Tsjekkia, Ungarn og Slovenia..

² Fra og med januar 2009 er begrepet "yrkeshemmet" erstattet av "person med nedsatt arbeidsevne".

punkt i fjor. En del av økningen er imidlertid ikke reell, men skyldes ny arbeidsmetodikk i NAV som medfører at mottakere av andre ytelser enn attføringspenger i økende grad klassifiseres som personer med nedsatt arbeidsevne.

Ved utgangen av 2009 var det 346 200 personer som mottok uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad, en økning på 2,1 prosent sammenlignet med utgangen av november 2008³. Andelen av befolkningen i alderen 18–66 år som er uføretrygdet økte i samme periode fra 11,0 prosent til 11,1 prosent. Nedbygging av ubehandlede saker i NAV kan være en medvirkende årsak til dette. For kvinner økte andelen fra 13,0 til 13,2 prosent, mens den var stabil på 9,1 prosent for menn. For aldersgruppene under 55 år er uføreandelen stabil eller svakt økende, mens andelen har gått noe ned i aldersgruppene over 55 år.

UTVIKLINGEN INTERNASJONALT

I januar oppjusterte Det internasjonale pengefondet (IMF) sine anslag for veksten i verdensøkonomien til 3,9 prosent i 2010 og 4,3 prosent i 2011. Dette er noe under nivåene i årene før finanskrisen, men over gjennomsnittet for perioden 1991-2000, som var på 3,1 prosent. Framvoksende økonomier, med Asia i spissen, viser høyere vekstrater og bidrar dermed til å trekke anslagene opp. For de industrialiserte landene forventes det en langsommere oppgang.

Veksten i de industrialiserte landene har hittil vært beskjeden og har i stor grad vært drevet av de ekstraordinære finans- og pengepolitiske tiltakene som ble iverksatt som følge av finanskrisen. Høy arbeidsledighet og fortsatt høy gjeld i privat sektor kan legge en demper på den innenlandske etterspørselen i mange av disse landene. Samtidig kan en for tidlig reversering av den ekspansive finanspolitikken sette bedringen i økonomien på spill. Den store utfordringen i denne sammenheng er at videreføringen av tiltakene må avveies mot en stadig stigende offentlig gjeld i mange land. Utsiktene er på kort sikt lysere for USA, hvor IMF anslår en BNP-vekst på 2,7 prosent i 2010, enn for eurosonen, hvor den forventede veksten for 2010 er på 0,3 prosent.

Tall for 4. kvartal 2009 bekrefter at tempo for gjeninnhenting varierer mellom verdensregionene. I Japan økte BNP med 1,1 prosent i 4. kvartal. Samtidig har landet fortsatt deflasjon og arbeidsledigheten ligger på 5 prosent, som historisk sett er høyt for Japan. Etter seks kvartaler med nedgang, kom Storbritannia endelig ut av resesjonen i 4. kvartal, med en vekst på 0,3 prosent. Foreløpige

estimer fra Eurostat viser at eurosonen vokste med 0,1 prosent i 4. kvartal. Frankrikes BNP økte med 0,6 prosent, mens veksten stagnerte i Tyskland, der BNP forble uendret sammenliknet med 3. kvartal. Justert for sesongvariasjoner gikk industriproduksjonen i eurosonen ned med 1,7 prosent i løpet av desember, og arbeidsledigheten steg til 10 prosent av arbeidsstyrken.

I USA begynte BNP å vokse i 3. kvartal (0,6 %) og foreløpige estimer viser at veksten akselererte i 4. kvartal og var på 1,4 prosent. Det var særlig lagerendringer, eksport og det private forbruket som bidro til veksten. Arbeidsledigheten falt fra 10 prosent i desember til 9,7 prosent i januar, samtidig som sysselsettingen forble stabil. Justert for sesongvariasjoner økte industriproduksjonen med 0,9 prosent i januar, og var også 0,9 prosent høyere enn året før. Kapasitetsutnyttelsen i industrien økte med 0,7 prosentpoeng til 72,6 prosent i januar. Dette er 8 prosentpoeng under snittet siden 1972. Igangsettingen av nye boliger økte med 2,8 prosent i løpet av januar, mens antall byggetillatelser for privateide boliger falt med 4,9 prosent.

UTVIKLINGEN I NORSK ØKONOMI

For første gang på 20 år var det i 2009 negativ vekst i norsk økonomi. Både bruttonasjonalproduktet (BNP) og BNP for Fastlands-Norge⁴ gikk ned med 1,5 prosent målt i faste priser, ifølge tall fra Nasjonalregnskapet. Fallet i industriproduksjonen på 5,8 prosent i løpet av 2009 bidro til dette, mens sterk vekst i offentlig konsum dempet ytterligere fall i BNP. En økning i det private forbruket i de siste tre kvartalene har også bidratt til å dempe fallet i BNP. Nedgangen i norsk økonomi sluttet i 2. kvartal 2009, og fastlandsøkonomien har vist en moderat vekst de siste tre kvartalene. Tallene for 2. og 3. kvartal har imidlertid blitt nedjustert, slik at veksten i Fastlands-BNP har vært svakere enn først antatt.

Nasjonalregnskapstall viser at BNP for Fastlands-Norge vokste med 0,3 prosent i 4. kvartal 2009. Veksten i offentlig konsum flatet ut i 4. kvartal, og økte kun med 0,1 prosent, mens det private forbruket økte med 1,3 prosent. Industriproduksjonen gikk opp med 1,0 prosent i 4. kvartal. Det var produksjonen av kjemiske råvarer og metallvarer som bidro mest til veksten. Bygging av skip og oljeplattformer falt med 1,3 prosent. Dette henger sammen med svak tilgang på nye ordre, og en nedgang i ordreservene på 47,4 prosent fra 4. kvartal 2008 til 4. kvartal 2009 i denne næringen.

SSBs konjunkturbarometer for 4. kvartal viser også

³ Uførestatistikken for 2008 er per utgangen av november pga. innføring av nytt IKT-system i desember.

⁴ Med BNP Fastlands-Norge menes det BNP uten næringene utvinning av råolje og naturgass, tjenester knyttet olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriksjøfart.

tydelige bransjevise forskjeller i industrien. Produsenter av innsatsvarer og konsumvarer forventer bedre markedsvilkår og større ordretilgang på grunn av økt forbruk. Produsenter av investeringsvarer forventer derimot nedgang i produksjonen og sysselsettingen grunnet fortsatt fallende ordreserver.

Ifølge foreløpige tall fra SSBs byggearealstatistikk, ble det i perioden januar-desember 2009 påbegynt 28 prosent mindre bruksareal for næringsbygg og bygninger til offentlig sektor enn i samme periode i 2008, mens det ble igangsatt bygging av 24 prosent færre boliger. Nedgangen har imidlertid avtatt, og i desember ble det igangsatt bygging av mer bruksareal enn det som var tilfellet ett år tidligere. Ordretilgangen i bygge- og anleggsnæringen steg også med 11,0 prosent fra 3. til 4. kvartal, og var 31 prosent høyere enn bunnivået i 4. kvartal 2008.

UTVIKLINGEN FRAMOVER

En viktig årsak til bedringen i verdensøkonomien er de kraftige finans- og pengepolitiske tiltakene som ble satt i verk i kjølvannet av finanskrisen. Et viktig moment i denne sammenheng er at tiltakene har medvirket til å redusere de negative vekselvirkningene mellom finans- og realøkonomien. Kredittilgangen er fremdeles strammere enn det den var i årene før finanskrisen, og det er en risiko for at dette, i tillegg til en reduksjon i de store budsjettunderskuddene som mange land sliter med, vil føre til at den økonomiske veksten blir svak. Siden Norge har en liten og åpen økonomi vil utviklingen internasjonalt påvirke utviklingen også her i landet.

Nedgang i sysselsettingen i 2010

Det private konsumet har økt gjennom det siste året, etter å ha gått ned i 2008 og begynnelsen av 2009. Tidligere erfaringer viser at mer pessimistiske utsikter ofte fører til lavere konsum og økt sparing. Oppgangen den siste tiden kan derfor i stor grad tilskrives lysere framtidutsikter, samt de kraftige rentenedsettelsene. I tillegg har lønnsveksten de siste årene vært høy, samtidig med at prisveksten har vært relativt lav. Ettersom sysselsettingen kun har gått svakt ned, har dette ført til økt kjøpekraft i befolkningen. NAV venter at lave utlansrenter, vekst i reallønningene, fortsatt høy sysselsetting og generelt bedre framtidutsikter, vil gi økt privat konsum også i 2010 og 2011.

Statsbudsjettet for 2010 legger opp til at det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet øker med omtrent 0,5 prosentpoeng fra 2009 til 2010, målt som andel av trend-BNP for fastlands-Norge. Dette medfører en ytterligere økning i bruken av oljeinntektene, men denne vekst-

impulsen vil bli klart lavere enn det statsbudsjettet for fjoråret innebar. En stor del av den økte bruken av oljeinntekter skyldes økte trygde- og pensjonsutbetalinger, samt et inntektsbortfall som følge av svekkete konjunkturer. Trolig vil slike inndekninger ha en mindre ekspansiv virkning på norsk økonomi enn ordinære utgiftsøkninger til offentlig konsum og investeringer.

Utover i prognoseperioden legger vi til grunn en svak konjunkturoppgang, noe som medfører at statsbudsjettet vil bli lagt om i en mindre ekspansiv retning. Signaler fra NAVs ytre etat tyder på at utviklingen i kommuneøkonomien er et usikkerhetsmoment i forhold til utviklingen på arbeidsmarkedet i 2010. En svakere kommuneøkonomi kan bety at det vil bli noe lavere sysselsettingsvekst i offentlig sektor enn tilfellet har vært det siste året.

Etter nær en halvering i igangsettingen av nye boliger er det nå tegn til at nedgangen er i ferd med å flate ut. Ordretilgangen til bygge- og anleggsbedriftene har økt sterkt det siste året, og verdien av næringens samlede ordrebeholdning var i fjerde kvartal to prosent høyere enn på samme tid året før. Samtidig ser stillingsutlysningene innenfor bygge- og anleggsyrkene ut til å stabilisere seg, etter å ha falt sterkt de siste årene. Med utsikter til fortsatt lave renter en god stund framover, stigende boligpriser og lysere framtidutsikter, venter NAV at aktiviteten innenfor byggenæringen etter hvert vil ta seg noe opp i prognoseperioden.

Det har vært en moderat økning i eksporten av tradisjonelle varer siden i fjor sommer, etter et kraftig fall i kjølvannet av finanskrisen. Ordrestatistikken til industrien viser nå at tilgangen av nye ordre har sluttet å falle, men at det fremdeles er en sterk nedgang i ordrebeholdningen. Ettersom det er ventet at bedringen i verdensøkonomien vil fortsette utover i 2010 og 2011, venter NAV at dette vil føre til at aktiviteten innenfor den eksportorienterte delen av norsk næringsliv vil øke noe i prognoseperioden.

Utviklingen innenfor oljevirkomheten har stor betydning for store deler av industrien. Aktiviteten i denne næringen har i de siste årene vært svært høy. NAV venter at nivået på olje- og gassinvesteringene vil gå noe ned i prognoseperioden, men likevel være på et høyt nivå historisk sett. Konkurransen om prosjektene innenfor olje- og gassvirkomheten vil dermed forsterke seg i 2010 og 2011. Usikkerheten rundt utviklingen innenfor denne næringen er imidlertid høy, og særlig vil utviklingen i oljeprisen ha betydning for aktivitetsnivået.

På bakgrunn av dette venter NAV at etterspørselen etter arbeidskraft vil fortsette å gå noe ned i 2010. Utover i prognoseperioden er det ventet at veksten i norsk økonomi vil ta seg videre opp. Dette medfører at sysselsettingen vil falle med 10 000 i år, men deretter øke med 15 000 i 2011.

Sterk befolkningsvekst bidrar til flere yrkesaktive i 2010 og 2011

Ifølge SSBs befolkningsframskrivninger, vil befolkningsveksten for personer i yrkesaktiv alder bli på omtrent 1,5 prosent i 2010 og 2011. De fleste aldersgrupper vil ha en vekst i perioden. Størst er veksten blant unge under 24 år og blant eldre over 60 år. Dette er grupper som har den laveste andelen yrkesaktive i prosent av befolkningen, noe som isolert sett fører til at andelen yrkesaktive vil gå noe ned. Den sterke befolkningsveksten tilsier likevel at antallet personer i arbeidsstyrken vil øke.

Konjunktursituasjonen og etterspørselen etter arbeidskraft har tidligere variert tett med utviklingen i arbeidstilbudet. I tider der mulighetene for å få arbeid er gode, melder flere seg på arbeidsmarkedet. Dette skjer blant annet ved at flere unge velger å jobbe framfor å ta utdanning, eller ved at flere kombinerer jobb og utdanning. Dessuten vil det ofte være færre eldre som velger å førtidspensjonere seg i tider der etterspørselen etter arbeidskraft er høy. I siste lavkonjunktur gikk yrkesfrekvensen ned med 1,1 prosentpoeng i tidsrommet 2002 til 2005. I årene etter steg yrkesfrekvensen med 1,9 prosentpoeng, til 73,9 prosent i 2008.

Tall fra SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) viser at yrkesfrekvensen gikk ned med 1,6 prosentpoeng fra fjerde kvartal i 2008 til samme kvartal i fjor. En sterk reduksjon i yrkesdeltakelsen blant unge mellom 16 og 24 år er en viktig årsak til denne utviklingen. Ifølge AKU økte antallet under utdanning med 4,5 prosent blant personer mellom 16 og 24 år, noe som er vesentlig sterkere enn befolkningsveksten. Dette tyder på at en del av nedgangen blant yngre har sammenheng med at flere nå velger utdanning.

Endringene i pensjonsreglene for 67-, 68- og 69-åringene som gjør det mulig å arbeide uten avkorting i pensjonen, gir sterkere incentiver til at eldre arbeidstakere skal utsette pensjoneringstidspunktet og jobbe mer. Dette trekker isolert sett i retning av at flere eldre vil være yrkesaktive i årene som kommer. Ifølge AKU har det vært en klar økning i yrkesdeltakelsen blant eldre over 65 år, til tross for at etterspørselen etter arbeidskraft har gått ned.

En stor del av arbeidsinnvandringen til Norge fra de nye EU-landene skyldtes en sterk etterspørsel etter arbeidskraft i årene med høykonjunktur. Nedgangen i norsk økonomi er trolig den viktigste årsaken til at tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere til Norge har avtatt den siste tiden. I motsetning til andre EU-land, ser Polen ut til å komme ut av nedgangskonjunktoren uten et fall i BNP. Mens det har vært en kraftig nedgang i den økonomiske aktiviteten i EU-landene det siste året, var årsveksten i BNP i Polen på 1,0 prosent i tredje kvartal i fjor. Dette tilsier isolert sett at tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere fra Polen vil fortsette å avta i prognoseperioden. I motsatt retning trekker den svært svake utviklingen i en rekke av de andre

nye EU-landene. I forhold til Polen har imidlertid arbeidsinnvandringen fra disse landene vært lav.

På bakgrunn av utviklingen i etterspørselen etter arbeidskraft og de demografiske endringene, venter NAV at andelen yrkesaktive som andel av befolkningen vil gå ned i prognoseperioden. Når det gjelder antallet yrkesaktive motvirkes imidlertid disse to effektene av at det vil være en relativt sterk befolkningsvekst i perioden. Dette fører til at arbeidstilbudet vil øke med henholdsvis 3 000 og 15 000 personer i 2010 og 2011.

Ledigheten flater ut i 2011

Arbeidsledigheten har nå økt siden våren 2008, og veksten var spesielt sterk gjennom høsten 2008 og vinteren 2009. Sysselsettingen falt gjennom 2009, men flatet noe ut mot slutten av året. Den kraftige nedgangskonjunktoren har også ført til at mange har trukket seg ut av arbeidsmarkedet, slik at yrkesdeltakelsen har falt. Spesielt gjelder dette personer under 30 år. Både veksten i ledigheten og fallet i sysselsettingen har likevel avtatt mot slutten av 2009. Nedgangen i timeverkene har gjennom denne nedgangskonjunktoren vært sterkere enn nedgangen i sysselsettingen. Dette tyder på at mange bedrifter har unngått oppsigelser ved å redusere arbeidstiden.

Utover i 2010 venter NAV at ledigheten vil fortsette å øke, men i et lavere tempo enn hva som var tilfellet i 2009. Ettersom veksten i norsk økonomi antas å ta seg svakt opp gjennom 2011, vil dette gi grobunn for en svak sysselsettingsvekst i 2011. Siden også arbeidsstyrken er ventet å øke, vil imidlertid ikke sysselsettingsveksten være tilstrekkelig for å få ledigheten ned. Den registrerte ledigheten vil dermed være uendret i forhold til inneværende år og utgjøre 3,1 prosent av arbeidsstyrken i 2010 og 2011.

Tabell 1:

NAV's vurdering av gjennomsnittlige antall helt arbeidsledige i 2010 og 2011. Faktiske tall for 2008 og 2009.

	2008	2009	2010	2011
Registrerte helt arbeidsledige(personer)	42 570	70 440	80 000	80 000
Registrerte helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	1,7 %	2,7 %	3,1 %	3,1 %
Arbeidsledige, AKU i prosent av arbeidsstyrken	2,6 %	3,2 %	3,7 %	3,6 %

KILDE: NAV

Tabell 2:

Endringer i arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledige fra året før.

	2008	2009	2010	2011
Arbeidsstyrke (AKU)	80 000	4 000	3 000	15 000
Sysselsetting (AKU)	76 000	-11 000	-10 000	15 000
Arbeidsledige (AKU definisjon)	4 000	15 000	13 000	0
Registrerte helt arbeidsledige	-3 500	27 900	9 000	0

KILDE: NAV